

TÜRKMEN TÜRKÇESİ İLE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEKİ ORTAK DEYİMLER ÜZERİNE¹

Engin GÖKÇÜR²
0000-0003-4593-4571

ÖZ

Oğuzlar, X. yüzyılda Hazar Denizi'nin doğusundan Sir Derya'nın ortalarına kadar uzanan bir sahada yaşıyorlardı. 11. yüzyılda Gaznelilerin idaresine girmeyi reddeden Türkmenler Tuğrul ve Çağrı Beyler'in önderliğinde 1040 yılında Gazne ordusunu yenerek bugünkü Azerbaycan ve Anadolu bölgelerini kendilerine yurt edinmişlerdir. 13. yüzyılda Moğol akınları neticesinde ise Türkmen boylarının bir kısmı Maverainnehir, Horasan ve Mangışlak'a kadar uzanan bölgede kalırken diğer Türkmen boyları Anadolu'ya ve Azerbaycan'a yerleşir. Bu olaydan sonra Türkmenistan'da kalan Türkmenler ile Anadolu'ya gelen Türkmenlerin tarihi ayrı bir seyir takip eder. 13. yüzyıla kadar iç içe yaşayan Oğuz boylarının ortak kullandıkları deyimlerin bir kısmı günümüzde her iki yazı dilinde kullanılmaya devam etmektedir. Bu deyimlerin bir kısmı ses ve şekil yönünden aynı olup günümüzde de kullanılır. Söz konusu deyimlerin diğer kısmı ise Türkiye Türkçesindeki deyimlerle kuruluş mantığı ve ifade ettiği temel kavramlar yönüyle ortak bir özellik taşır. Türkiye Türkçesindekilerle ortaklık gösteren bu deyimlerde deyimci teşkil eden sözcükler farklı olsa da deyimlerin ifade ettiği temel bakış açılarının ortak olduğu görülür. Bu bağlamda ağzı bışmek- ağzı yanmak; bite gahar edip yorğanı o:da bermek-pireye kızıp yorgan yakmak; bir okda iki tovşan a:vlamak - bir taşla iki kuş vurmak; eşekden yıkılan ya:lı bolmak - eşekten düşmüşe dönmek; gaş oñarcak bolup göz çıkarmak - kaş yapayım derken göz çıkarmak; gökdä:ki dileğiñ yerde govuşmak - gökte ararken yerde bulmak; üstünden da:ğ ayrılan ya:lı bolmak - üstünden da:ğ kalkmış gibi olmak” gibi deyimlerde deyimlerin kuruluş mantıklarının ortak işlediği görülür. Bu makalede Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde kuruluş ve bakış açısı vb. yönlerden Türkiye Türkçesi ile Türkmen Türkçesinde ortak kullanılan deyimler belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi, Türkmen Türkçesi, söz varlığı, deyimler

ON COMMON IDIOMS OF TURKMEN TURKISH AND TURKEY TURKISH

ABSTRACT

Oghuzs lived in an area from the Caspian Sea to middle of Syr Darya in 10th century. Rejecting the tyranny of Ghaznavids, Turkmens, under the leadership of the governors Tuğrul and Çağrı, settled in present day Azerbaijan and Anatolia by defeating Ghaznavid army in 1040 (Sümer, 1999: 87-149). While some Turkmen tribes stayed in Transoxania, Khorasan and Mangyshlak in 13th century as a result of Mongol invasions, other Turkmen tribes settled in Azerbaijan and Anatolia. After this event the history of Turkmens in Turkmenistan and in Anatolia has changed in terms of different aspects. Some of common idioms used by Oghuz tribes lived together until 13th century is still used in two written language. Some of these idioms are the same in terms of sound and form and they are used nowadays. Other idioms have common features with Turkmen Turkish in terms of basic concepts and order. Although the words, forming these idioms which have a lot in common with idioms in Turkish, are different, the basic perspective of idioms are common. Within this context, the order of formation of idioms are common in idioms like “ağzı bışmek- ağzı yanmak; bite gahar edip yorğanı o:da bermek-pireye kızıp yorgan yakmak; bir okda iki tovşan a:vlamak - bir taşla iki kuş vurmak; eşekden yıkılan ya:lı bolmak - eşekten düşmüşe dönmek; gaş oñarcak bolup göz çıkarmak - kaş yapayım derken göz çıkarmak; gökdä:ki dileğiñ yerde govuşmak - gökte ararken yerde bulmak; üstünden da:ğ ayrılan ya:lı bolmak - üstünden da:ğ kalkmış gibi olmak” In this paper, common idioms in Turkmen Turkish and Turkish will be submitted in terms of perspective and form in Turkmen Turkish and Turkish.

Key Words: Turkish, Turkmen Turkish, Vocabulary, Idioms

GİRİŞ

¹ Bu makale 3-5 Mayıs 2018'de Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesinde düzenlenen Uluslararası Filoloji Sempozyumunda sunulan “Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki Ortak Deyimler” adlı bildirin genişletilmiş şeklidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, engingokcur@gumushane.edu.tr

Türkmenler

Türkmen dilinin tarihi gelişimi üzerine yazılan kaynaklarda göz önünde tutulması gereken en önemli husus Oğuz boylarının konumu ile ilgilidir. Zira İslamiyet’i kabul eden Oğuzlarla kabul etmeyenler arasındaki ilk ciddi bölünme 10. yüzyılın sonlarına doğru İslamiyet’i kabul etmeyen Oğuz boylarının Seyhun nehri ile Ural arasındaki bölgenin batısında kalmalarına neden olmuştur. Özellikle Selçukluların 1040’lı yıllarda Horosan’a yerleşmelerinden sonra oluşan Türkmen-Müslüman algısı bozkırda kalan bu Oğuz boyları için kullanılmamıştır. Bu durum bozkırlık alanlara yerleşen Oğuz-Türkmenlerle Horosan ve Yakın Doğudaki Müslüman Oğuzlar arasındaki farklılaşmanın temel nedenidir. Tarihçiler 13. yüzyılda bozkırda kalan Oğuz boylarının Aral gölü civarından Hazar Denizi ile günümüz Batı Türkmenistan arasındaki Mangışlak yarımadasının batısında kalan geniş otlaklara itildiğini belirtir. 16. ve 17. yüzyıllarda Oğuz boylarının Harezm ve Horasan bölgesine olan göçleri Türkmen Türkçesinin temelini oluşturur. 18. yüzyılın başlarında bazı Türkmen şairleri Merkezi Orta Asya dili olan Çağatay Türkçesi ile Buhara ve Hive medreselerinde Türkmen Türkçesinin temelini teşkil eden eserler verirler. Bu yüzyıllarda önemli Türkmen şairleri Azadi, Mağtımgu, Mollanepes, Kemine yazdıkları eserlerle Türkmen ulusal kimliğinin oluşmasına öncülük etmişlerdir (Clark, 1998: 12-16).

İNCELEME

Türk Dil Kurumu sözlüğünde deyim için “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” ifadesi kullanılır (TDK, 2011: 651). Zeynep Korkmaz’ın Gramer Terimleri Sözlüğünde deyim için “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği.” ifadesi kullanılır (Korkmaz, 1992: 43).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere deyimler çoğunlukla kendi anlamlarının dışında farklı bir durumu, kavramı ifade eden kalıplaşmış sözcük grubu olarak değerlendirilir. Türk dilinin ilk yazılı kaynaklarından günümüze kadar ulaşan süreçte deyimler kaynaklarda “sav, mesel, durub-ı emsal, darbı mesel, tabir” ifadeleri ile karşılanmıştır.

13. yüzyıla kadar uzanan süreçte ortak yaşam alanına sahip olan Oğuz boylarının 13. yüzyıldan sonra çeşitli tarihi olaylar neticesinde ortak yaşam alanlarında farklılaşmalar yaşanır. İşte deyimler uzunca yıllar iç içe yaşayan Türklerin aynı coğrafyadaki ortak yaşam deneyimlerinin dile yansması neticesinde oluşmuştur. Oldukça hareketli bir tarihî yaşantının

dildeki yansıması halinde tezahür eden deyimlerin bir kısmı tarihî süreç içinde değişen sosyal yaşamın, teknik ilerlemelerin ve karşı karşıya kalınan kültürlerin etkisiyle kullanımdan düşmüş, diğer bir kısmı ise değişerek günümüze değin ulaşmıştır (Sinan, 2015: 75-76).

Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde tespit ettiğimiz ortak deyimlerin büyük bir kısmının Oğuz boylarının 13. yüzyıla kadar yaşadıkları olayların bir yansıması olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle iç içe yaşanmışlığın neticesinde edinilen yaşamsal deneyimler beraberinde deyimlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu deyimlerde edinilen yaşam deneyimleri çeşitli metaforlarla dile getirilmiştir. Bir varlığa ait ontolojik ve epidemik özellikler benzetme amacı güdülerek söze etkileycilik kazandırmak amacıyla başka bir varlığın özellikleri ile ifade edilmiştir. Deyimlerin birçoğunda görülen bu metaforik özellikler sonraki asırlarda kalıplaşmış olarak kullanılmış ve günümüze kadar ulaşmıştır. İşte Türkiye Türkçesi ile Türkmen Türkçesinde ortaklık gösteren deyimlerin birçoğunda metafor yoluyla oluşmuş deyimler gözlenir: baş üstüne-başım gözüm üstüne; göz dikmek- gözünü (gözlerini) (bir şeye) dikmek; gulak salmak-kulak vermek; yüreği ağzına gelmek, yüreğin ağzından çıkıp barmak, yüreğin ağzından çıkmak-yüreği ağzına gelmek; yüreğine da:ş bağlamak-bağrına taş basmak; yüreği ağzına gelmek, yüreğin ağzından çıkıp barmak; yüreğin ağzından çıkmak-yüreği ağzına gelmek; dilin tutulmak-dili tutulmak; tä:ze yara: du:z sepmek (bermek)-yaraya tuz biber ekmek... gibi (Erdem, 2003: 108-118).

13. yüzyıla kadar Oğuzların boy geleneğine bağlı olarak Mangışlak yarımadasının batı taraflarında kalan Türkmen boyları uzunca bir süre Kıpçak ve Karluk grubu Türk toplulukları ile içi içe yaşamışlardır. Bu nedenle Türkmen Türkçesinde Doğu Türkçesinin fonetik ve morfolojik belirgin izleri görülür. Bunun dışında Farslarla olan kültürel iletişimden dolayı Farsça ve Arapçadan alınan sözcükler de günümüz Türkmen Türkçesinin söz varlığını belirleyen önemli unsurların başında gelir. Bu bağlamda Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde tespit ettiğimiz ortaklık gösteren deyimlerin dil özelliklerinde Doğu Türkçesinin fonetik ve morfolojik belirgin özellikleri görülür. Ortaklık gösteren deyimlerin bir kısmı küçük fonetik farklılıkların dışında şekil ve deyim ifade ettiği temel kavram yönünden değişmeden günümüz yazı dillerine değin ulaşmıştır. Ortaklık gösteren deyimlerin diğer bir kısmında ise deyim ifade ettiği temel kavramların korunmasına karşın sözcük ya da eklerin kısmen değiştiği görülür. Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde kullanılan deyimlerin bir kısmı ise şekil ve söz dağarcığı yönünden ortak olmasına karşın deyimlerin ifade ettikleri temel kavram yönünden her iki yazı dilinde farklı kavramları ifade ettikleri görülür. Sadece

şekilce ortaklık gösteren bu gruptaki deyimler ise Mustafa Cengiz tarafından “Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki Deyimlerde Görülen Yalancı Eş Değerler” adlı bir çalışma ile belirtilmiştir (Cengiz, 2016: 1-41). Bu bağlamda bu çalışmada Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde ses, şekil ve ifade ettikleri anlam yönü ile ortaklık gösteren deyimler tespit edilmiştir. Bu deyimler tasnif edilip üç grupta incelenmiştir:

1. Ses değişmelerine rağmen aynı sözcüklerden oluşup aynı kavramı belirten deyimler.
2. Aynı sözcüklerle fakat farklı eklerle oluşup aynı kavramı karşılayan deyimler.
3. Farklı sözcüklerle oluşup aynı kavramı karşılayan deyimler.

1. Ses Değişmelerine Rağmen Aynı Sözcüklerden Oluşup Aynı Kavramı Belirten Deyimler

Bilindiği üzere Türkmen Türkleri 18. yüzyıla kadar Orta Asya’da ortak yazı dili olan Çağatay Türkçesini kullanmışlardır. 18. yüzyıldan sonra ise Türkmen şair ve yazarları Türkmen Türkçesinin temelini teşkil eden eserler vermeye başlamışlardır. Türkmen Türkçesi bu bağlamda Batı Türkçesinin batı kolunda yer alan Türkiye ve Azerbaycan yazı dillerinin ses ve şekil bilgisi özelliklerini taşımakla birlikte Doğu Türkçesinin de belirgin bazı özelliklerini yansıtır. Doğu Türkçesinin etkisinde kalan Türkmen Türkçesinde sözcük başındaki /b/ ünsüzleri çoğunlukla korunmuştur. Aynı şekilde sözcük başlarındaki /k/, /k/, /t/ ünsüzleri Kuzey ve Doğu grubu Türk yazı dillerinde olduğu gibi Türkmen Türkçesinde korunmuştur.

Ana Türkçedeki birincil uzun ünlüler çağdaş Türk yazı dillerinden Yakut, Türkmen ve Halaç Türkçelerinde sistemli olarak korunmuş, diğer Türk dillerinde ise sınırlı sayıdaki sözcüklerde varlığını sürdürmüştür. Ana Türkçedeki birincil uzun ünlüler sonraki dönemlerde kısaltmaya maruz kalmış; kısalma sürecinde geride birtakım seslik izler bırakmıştır (Tekin, 1995, s. 123-159; Başdaş, 2007, s. 89-101; Eker, 2013, s. 145-168). Türkmen Türkçesi söz varlığı bu bağlamda Ana Türkçenin birincil uzun ünlülerini büyük oranda korumuştur. Türkmen Türkçesindeki deyimlerin Türkiye Türkçesindeki deyimlerden ayrılan dil özelliklerinde yukarıda değindiğimiz fonetik hususlar göze çarpar. Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde kullanılıp kuruluş mantığı ve ifade ettiği temel anlam yapısı bakımından deyimlerin bir kısmının ortak sözcüklerden oluştuğu görülür. Bu grupta deyimleri oluşturan sözcükler ses yapısı ve belirttikleri temel kavramlar yönü ile ortak bir özellik taşır. Bunun yanında bazı deyimler yukarıda belirtilen birtakım fonetik değişimlere maruz kalsalar da ifade ettikleri temel anlamlarının ortak olduğu görülür. Bu grupta tespit ettiğimiz deyimler aşağıda belirtilmiştir:

Tablo: 1

Deyimin Türkmen Türkçesindeki Şekli	Deyimin Türkiye Türkçesindeki Şekli	Deyimin Anlamı
a:dam bolmak	adam olmak	1. Olgunlaşmak, yetişmek. 2. Büyük insanlar arasına katılmaya başlamak. 3. İyileşmek.
akıl övretmek	akıl öğretmek	Birine nasıl davranacağını göstermek, yol göstermek, akıl vermek.
arka çıkmak (durmak)	arka çıkmak	Bir kimseyi başkalarına karşı korumak, kayırmak.
a:t almak	ad almak	Kendisine ad verilmek; ün kazanmak.
a:t dakmak	ad takmak	Alay etmek veya övmek amacıyla lakap takmak.
a:t goymak	ad koymak	Ad koymak, adlandırmak.
ayak ba:ği bolmak	ayak bağı olmak	Bir yere gidilmesine veya bir işin yapılmasına engel olmak.
ayak basmak	ayak basmak	Bir yere varmak, ulaşmak, yaşına girmek.
bağtı açık bolmak	bahtı açık olmak	İşi rast gitmek, şanslı yaver gitmek.
baş eğmek	baş eğmek	1. Saygı göstermek için baş eğerek selamlamak. 2. Direnmekten vazgeçip buyruk altına girmek.
başını bela: sokmak	başını belaya sokmak	Birini, kötü sonuçlar verecek bir duruma itmek.
bi:l ba:ğlamak	bel bağlamak	Birisinin kendisine yardımcı olacağına inanmak.
bi:li bükülmek	beli bükülmek	Yaşlılık yüzünden güçsüz kalmak, bir iş yapamayacak duruma düşmek.
boyun eğmek	boyun eğmek	İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.
buğa: gelmek	boğaya gelmek	Çiftleşme zamanı gelmek (hayvanlar için).
burnunu sıksañ ca:nı çıkacak	burnunu sıksan canı çıkacak	Çok zayıf ve güçsüz kişiler için kullanılan söz.
burnuñı sokmak	(bir işe) burnunu sokmak	Gerekmeden her işe karışmak, davet edilmeyen yere davetsiz gitmek.
burnuñdan getirmek	burnundan getirmek	1) Huzurunu bozmak, sıkıntıya sokmak 2. Pişman etmek için uğraşmak.

ca:nını almak	canını almak	1. Canını almak, öldürmek. 2. Bıktırmak, bezdirmek.
ca:nını bermek	canını vermek	Kendini feda etmek.
ca:nını yakmak	canını yakmak	1. Acı verecek bir biçimde cezalandırmak. 2. Bir kimseyi, çok sıkıntı ve zarara sokmak.
cepa: çekmek	cefa çekmek (görmek)	Zulüm görmek.
dañ atmak dañ a:ğarmak dañ sa:z bermek	tan ağarmak (atmak, sökmek)	Gün doğmaya başlamak, şafak sökmek.
der dökmek (saçmak)	ter dökmek alın teri dökmek	1. Çok terlemek. 2. Bir iş yapmak için zahmet çekmek.
dile gelmek	dile gelmek	Konuşma kudreti, yeteneği, olmayan varlık konuşmak, dillenenmek, lisana gelmek.
duzak gurmak	tuzak kurmak	Birini güç ve tehlikeli bir duruma düşürmek için düzen hazırlamak, kompo kurmak.
dünyä: gelmek (inmek) äleme inmek	dünyaya gelmek	Dünyaya gelmek, doğmak.
elden-ele geçmek	elden ele geçmek	Çok sahip değiştirmek.
ele geçirmek (salmak)	ele geçirmek	1. Yakalamak. 2. Sahibi olmak.
gam çekmek (basmak)	gam çekmek	Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.
ga:nı gaynamak	(birinin) kanı kaynamak	Coşkun ve kıpırdak olmak.
gark bolmak	gark olmak	1. Gömülmek, batmak. 2. Boğulmak.
garşı bolmak (durmak, çıkmak)	karşı olmak	Birine veya bir düşünceye katılmamak, karşıt olmak.
gılıçdan geçirmek	kılıçtan geçirmek	Çok sayıda insanı kılıçla topluca öldürmek.
gövün bermek	gönül vermek	Gönül vermek, gönlünü kaptırmak, âşık olmak, sevmek.
göz boyamak	göz boyamak	Kandırmak, yanıltmak, gösterişle aldatmak.
gözden düşmek	gözden (gözünden) düşmek	Bir kişi veya şey değerini yitirmek, rağbet görmemek.
göz-gulak bolmak	göz kulak olmak	Korunması, gözetilmesi gereken bir kimseyi ya da şeyi görüp gözetmek, korumak, ona bakmak.
gözi yolda bolmak gözi yolda galmak	gözü yolda (yollarda) kalmak (olmak)	Birinin gelmesini merak, istek veya özlemle beklemek.
göz önünde tutmak	göz önünde tutmak (bu-	Herhangi bir durumun nasıl

	lundurmak)	bir sonuca yol açacağını hesaba katmak, dikkate almak.
gözünü almak	(bir şey) gözünü almak	Şiddetli ışık sebebiyle gözü iyi göremez duruma getirmek.
gözünü ba:ğlamak	(birinin bir şey) gözünü bağlamak	Doğruyu bulamaz, düşüncemey duruma getirmek.
gözünü o:ymak	gözünü (gözlerini) oymak	Çok kötülük etmek.
göz yummak	göz yummak	Görmezlikten gelmek, hoş görmek, bağışlamak.
gucak açmak	(birine) kucak (kucağını) açmak	Kucak açmak, sığınacak yer vermek.
gulak asmak	kulak asmak	Önem vermek, dinlemek.
gulak ga:bartmak	kulak kabartmak	Belli etmemeye çalışarak dinlemek.
guş yürek	kuş yürek	Tavşan yürekli, yüreksiz, korkak, ödle.
habar almak	haber almak	Kendisine bildirilmek, öğrenmek, bilgi edinmek.
hara:m iymek	haram yemek	Toplumun gelenek ve göreneklerine veya dinî kurallarına aykırı olarak bir şeyi kendi yararına kullanmak, sahiplenmek.
hasa:p etmek	hesap etmek	1. Bir işin kazancıyla giderini karşılaştırarak bir sonuca varmak. 2. Düşünmek, tasarlamak.
hayran galmak	hayran olmak (kalmak)	1. Hayran kalmak, büyülenmek. 2. Şaşmak, şaşkırmak.
hayrını gör	hayrını gör	Yeni alınan bir şey için ‘Güle güle kullan.’ anlamında kullanılan bir söz.
helä:k bolmak	helak olmak	1. Ölmek. 2. Bir iş için gereksiz yere uğraşmak, çok zahmet, sıkıntı çekmek.
işka düşmek	aşka düşmek	Âşık olmak.
iç dökmek içini boşatmak içini dökmek	içini dökmek	Derdini anlatmak, iç dünyasındaki duygu ve düşüncelerini bir bir anlatmak.
i:ş-i:şden geçmek	iş işten geçmek	Bir işi gerçekleştirme imkânı kalmamış olmak.
kema:la gelmek	kemâle ermek (gelmek)	Olgunlaşmak.
keypini bozmak (gaçır-mak)	(birinin) keyfini kaçır-mak (bozmak)	Keyfini bozmak, üzme.
mehlem bolmak	merhem olmak	Bir derde çare olmak.

mesğen tutmak	mesken tutmak	Yerleşmek.
namaza durmak	namaza durmak	Namaza başlamak.
nä:let okamak	lanet okumak	Bir kimsenin Tanrı'nın merhametinden yoksun kalmasını dilemek.
nä:zini çekmek	(birinin) nazını çekmek	Her istediğini yerine getirmek.
nika: gıymak	nikâh kıymak	Nikâh memuru kanuna göre çiftlerin karı koca olduklarını bildirmek.
nokat goymak	nokta koymak	Bir işi bitirmek, tamamlamak.
ö:ç almak	öç (öcünü) almak (çıkar-mak)	Yapılan bir kötülüğün acısını kötülük yaparak çıkarmak, intikam almak.
pida: etmek	feda etmek	Kıymak, gözden çıkarmak.
rova: görmek (bilnek, kılmak, eylemek)	(bir davranışı birine) reva görmek	Bir davranışı, bir olayı bir kimse için uygun görmek.
saralıp solmak	sararıp solmak	1. Giderek daha çok solmak. 2. Sağlığı bozulmak.
sovuk urmak	soğuk vurmak (yakmak)	Çok soğğun etkisiyle bitki kurumak.
sözünde durmak sözünde tapılmak	sözünde durmak	Verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmemek, verdiği sözü tutmak.
sözünden dönmek (dänmek)	sözünden dönmek	Verdiği sözü tutmamak, sözünden dönmek.
u:kusu kaçmak	uykusu kaçmak	Uykusu kaçmak, uyku tutmamak, uyuyamamak.
yerini tutmak	(bir şeyin) yerini tutmak	Birinin yerini tutmak, kendinden öncekini örnek almak, yerini sahiplenmek, bir kimsenin yerini doldurmak.
yo:k etmek	yok etmek	Yok etmek, ortadan kaldırmak.
yola çıkmak	yola çıkmak	Yola çıkmak, bir işi yapmak düşüncesiyle hareket etmek.
yolunu gözlemek	yolunu beklemek (gözlemek)	Yolunu gözlemek, birini gelmesini beklemek.
yo:lunu kesmek	yolunu kesmek	Yolunu kesmek, gitmesine ve gelmesine engel olmak.
yo:lun (açık) a:k bolsun	yolun açık olsun	Yolun açık olsun, Allah işini gücünü rast getirsin.
yüreği ağzına gelmek yüreğin ağzından çıkıp barmak yüreğin ağzından çıkmak	yüreği ağzına gelmek	Birden bire çok korkmak, aşırı korku veya sevinçten fazlasıyla heyecanlanmak, endişelenmek.
yüreğin daralmak	yüreği daralmak	Sıkılmak, bunalmak, içi da-

yüreğİN darıkmak		ralmak.
yüreğİNİ (içİNİ) dökmek	içİNİ dökmek	Derdini anlatmak, iç dünyasındaki duygu ve düşüncelerini bir bir anlatmak.
yüze çıkmak	yüze çıkmak	1. Bir sıvının üst bölümüne çıkmak; 2. Belli olmak, açığa çıkmak, belirtmek.
yüzÜNİ gızartmak	(birinin) yüzÜNÜ kızartmak	Bir kimsenin utanmasına sebep olmak, birini utanacak duruma düşürmek.
zähmet çekmek	zahmet çekmek	Güçlkle karşılaşmak, sıkıntıya katlanmak.
zulüm görmek	zulüm görmek	Zulüm görmek, eziyet edilmek.

2. Aynı Sözcüklerle Fakat Farklı Eklerle Oluşup Aynı Kavramı Karşıl原因an Ortak Deyimler

Bu grupta deyimi oluşturulan sözcükler ortaktır. Fakat Türkiye Türkçesi ya da Türkmen Türkçesinde ifade edilmek istenen ortak kavramın farklı eklerle deyimi oluşturduğu görülür. Türkiye Türkçesinde deyimlerde belirtilmek istenen yargı çoğunlukla teklik 3. kişi iyelik eki ile belirtilir. Türkmen Türkçesinde ise söz konusu durum teklik 2. kişi iyelik eki ile ifade edilir. Aynı şekilde Türkiye Türkçesinde deyimlerde belirtilmek istenen olumsuz yargı “-mA” olumsuzluk eki ve “-mAk” mastar eki ile ifade edilir. Bu durum Türkmen Türkçesinde ise “-mAZ” olumsuzluk eki üzerine “+IIk/+IUK addan ad türetme eklerinin getirilmesi ile ifade edilir. Bu grupta tespit ettiğimiz ortak deyimler şunlardır:

Tablo:2

Deyimin Türkmen Türkçesindeki Şekli	Deyimin Türkiye Türkçesindeki Şekli	Deyimin Anlamı
ağızdan düşürmezlik	ağızdan düşmemek (veya düşürmemek)	1. Tekrar edip durma, sürekli anma. 2. Daima övgüyle söz etme.
akıl kesmek	aklı kesmek	Anlamak, idrak etmek.
bağra basmak	bağrına basmak	Bağrına basmak, kucaklamak.
bağtıñ açılmak	bahtı açılmak	Talihi dönüp uygun duruma gelmek.
ca:ndan geçmek	canından geçmek	Canından geçmek, canını feda etmek.
ca:nıñ yanmak	canı yanmak	Canı yanmak, üzülmek.
derbi -dağın etmek	darmadağın etmek	Dağıtmak, karıştırmak.
dı:za çökmek dı:z epmek	diz çökmek	Baş eğmek, boyun eğmek.

diliñden kirey islemek	ağzına kira istemek diline kira istemek.	Söylemesi beklenen şeyi söylemekte nazlı davranmak.
diliñ tutulmak	dili tutulmak	Sevinç, korku, şaşkınlık vb. sebeplerle birdenbire söz söyleyemez olmak.
el barmazlık	eli varmamak (gitmemek)	Eli varmama, bir işe girişememe, iş yapamama.
elden gelmek	elinden gelmek	Yapabilmek.
elden tutmak	elinden tutmak	1. Yardım etmek. 2. Kayırmak.
eli barmazlık	eli varmamak (gitmemek)	Bir işi yapmaya gönlü razı olmamak.
eliñ gi:ñemek	eli genişlemek	Eli genişlemek, yaşam koşulları düzelmek.
ga:ş çıtmak (tapışmak)	kaşlarını çatmak	Kaş çatmak, kızmak, öfkelenmek.
gılıñı gımlıdatmazlık	kılıñı (bile) kıpırdatmamak (oynatmamak)	Bir olay karşısında ilgisiz kalmak, en küçük bir tepki göstermemek.
gövnüni almak	gönül (gönlünü) almak	1. Sevindirmek. 2. Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla hoşnut etmek.
göz bilen ga:şıñ a:rasında	kaşla göz arasında	Kimseñin sezmesine imkân vermeyecek kadar kısa bir zaman içinde, çok çabuk.
göz değmek	gözü değmek	Uğursuzluk, kötülük getirdiğine inanılan kıskanç veya hayran bakışlar dolayısıyla kötü bir duruma düşürmek.
göz dikmek	gözünü (gözlerini) (bir şeye) dikmek	Dikkatle bakmak, gözünü ayırmadan bir yere veya bir kimseye bakmak.
göz doymak	gözü doymak	Çok istenen bir şeyin yeterli miktarı elde edildikten sonra daha çoğunu istememek.
göz ga:maşmak	gözü (gözleri) kamaşmak	Güçlü bir ışık sebebiyle göz bakamaz olmak.
gözli-başlı etmek	baş göz etmek	Evlendirmek.
göz öñünden geçmek	gözünün önünden geçmek	Hatırlamak.
gözünü ayırmazlık	(bir şeyden) gözünü ayırmamak	Bir şeye sürekli olarak bakmaktan kendini alamamak.
gözünü gorkuzmak	(birinin) gözünü korkutmak	Yıldırımak.
gözünü açıp gitmek	gözü açık gitmek	Gerçekleşmesini çok istediği bir dileğine erişmeden ölmek.
gözün doymazlık	gözü doymamak	Sürekli görmek istemek,

		sahip olunan mal varlığı ile yetinmemek ya da fazlasını istemek.
gözün gorkmak	gözü korkmak	Daha önce geçirdiği kötü bir denemeden sonra birinden veya bir şeyden zarar gelebileceği kanısına varmak.
gurba:n bolmak	(birinin veya bir şeyin) kurbanı olmak	Uğruna ıstırap veya büyük üzüntü, sıkıntı çekmek, zarara girmek, ölmek.
heddi bilmek	haddini bilmek	Kendi değer ve yeteneğini olduğundan üstün görmemek.
hoş galın	hoşça kal (kalın)	Ayrılan kimsenin kalanlara söylediği bir iyi dilek sözü.
işdâ: açılmak	(birinin) iştahı açılmak	Yemek isteği artmak.
işdâ:si kesilmek	iştah kapamak (kesmek)	Yemek isteğini azaltmak.
i:şiñ düşmek	işi düşmek	Birinin yardımına ihtiyaç duymak.
köleğâñden gorkmak	kendi gölgesinden korkmak	Çok korkak olmak, bir sakinca söz konusu olmayan işlere girişmekten bile korkmak.
mecaldan düşmek	mecalsiz düşmek	Güçsüzleşmek, takati kalmamak.
sözi kesmek	sözünü kesmek	Biri konuşurken söze karışıp onun konuşmasına fırsat vermemek
u:kıñ gelmek (tutmak)	uykusu gelmek	Uykusu gelmek, uyku bastırmak.
yo:la goymak	yoluna koymak	Yoluna koymak, düzenlemek, düzeltmek.
yo:luñ düşmek	(bir yere) yolu düşmek	Geçerken uğramak, o yerden geçmesi gerekemek.
yüreğñ ya:rılmak	yüreği yarılmak	Çok korkmak.
yürek da:ğlamak	yüreğini dağlamak	Acıyla ve özlemle içi yanmak, acıyla kıvrılmak.
yüzüñ gızarmak	yüzü kızarmak	Utanmak.

3. Farklı Sözcüklerle Oluşup Aynı Kavramı Karşılaman Ortak Deyimler

Yüzyıllar boyunca Arap ve Farslarla iç içe bir yaşam sürdüren Türk toplulukları ortak yaşamın etkisiyle Farsçadan ve Arapçadan birçok sözcük ve dil unsuru almıştır. Arapça ve Farsçadan alınan bu sözcük ve dil unsurları yüzyıllar boyunca işlene işlene Türkmen Türkçesinin ve Türkiye Türkçesinin dil özelliklerine uydurulmuştur. Bir taraftan Kuzey ve

Doğu grubundaki Türk topluluklarıyla olan birlikte yaşam öte taraftan Farslarla kurulan kültürel iletişimden dolayı Türkmen Türkçesindeki deyimlerde bu etkinin belirgin yansımalarını görürüz. Son yüzyılda özellikle teknolojik alandaki gelişmeler, toplumsal yapılar ve değer yargılarındaki değişimler uzunca yıllar kalıplaşmış hâlde bulunan deyimlerin de farklılaşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda Türkiye Türkçesi ile Türkmen Türkçesinde tespit ettiğimiz ortak deyimlerin büyük bir kısmında bu değişimi belirgin bir şekilde görürüz. Bu grupta ortaklık gösteren deyimlerde deyimi meydana getiren sözcüklerin her iki yazı dilinde birbirinden farklılaştığı görülür. Bu grupta tespit ettiğimiz deyimler şunlardır:

Tablo: 3

Deyimin Türkmen Türkçesindeki Şekli	Deyimin Türkiye Türkçesindeki Şekli	Deyimin Anlamı
acalıña hovlukmak	eceline susamak	Ölmek istermiş gibi tehlikeli işlere girişmek.
acalı yetmek	eceli gelmek	Ölümü veya yok olması kaçınılmaz duruma gelmek.
a:dam ya:lı	adam gibi	İnsana yakışan, edepi.
ağızdan-ağza geçmek (yayramak)	ağızdan ağza dolaşmak (veya geçmek)	Bir konu ya da söylenti yavaş yavaş herkes tarafından bilinir hale gelmek, halk arasında yayılmak.
ağza bakmak	(birinin) ağzının içine bakmak	Bir kimsenin ağzına bakmak, onun söylediklerine göre hareket etmek.
ağzına a:k-da: gelse diymek, gara-da gelse ağza geleni otarmak (urmak)	ağzına geleni söylemek	Birine ağzına geleni söylemek, gereksiz, gelişigüzel konuşmak, boş konuşmak.
ağzına goymak	lafı ağzına tıkmak	Ağzına gem vurmak, susturmak.
ağzına gulp urmak	ağzına gem vurmak	Ağzına gem vurmak, susturmak.
ağzından almak	sözü ağzından almak	Lafını kesmek, lafı ağzında bırakmak.
ağzından sağıp almak	ağzından lakırtı (laf) almak (çekmek)	Karşısındakini konuşturup ağzından laf almak.
ağzından sıpdırmak	ağzından kaçırmak	İstemediği hâlde boş bulunup söyleyivermek.
ağzını ı:sğamak	ağzını aramak (yoklamak)	Konuşturarak düşüncesini öğrenmeye çalışmak.
akılı çatmak (yetmek)	aklı ermek	Aklı ermek, anlayabilmek.
a:k pa:ta: almak	hayır dua almak	Kendisi için iyi dilekte bulunulmak.
a:k pa:ta: bermek	hayır dua etmek	İyi dileklerde bulunmak.
arkası yere değmedik	sırtı yere gelmemek	Sarsılmamak, yerinden düşürülmemek, güçlü olmak.
ayağı ba:ğlanmak	eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak)	Eli kolu bağlanmak, birisi ya da bir şey yüzünden yapacağı işi yapamamak.
ayağınıñ astını gazmak (kövmek)	(birinin) kuyusunu kazmak	Birinin yıkımına çalışmak, kötü duruma düşmesini istemek.

ayağını bir yere depmek	ayak diremek	Bir düşünceyi, bir davranışı sonuna kadar sürdürmek, kendi tutumundan şaşmamak.
a:y günü do:lmak	günü dolmak	1. Doğum vakti gelmek. 2. Ölüm vakti gelmek, vadesi dolmak.
bağtın ba:ğlanmak	bahtı kapanmak	Bahtı kapanmak, talihsizliğe uğramak, istenen sonuca ulaşmamak.
başından hu:şu uçmak	aklı başından gitmek	Çok sevinçten veya çok korkudan ne yapacağını şaşırarak.
başını çaramak	başının çaresine bakmak	Kimseden yardım görmeden kendi işini kendi yapmak.
başına bela satın almak	belayı satın almak	Göz göre göre belayı üstüne çekmek.
baş üstüne	başım gözüm üstüne	Baş üstüne, peki, tamam.
bir alma:mı iki bölen ya:l	bir elmanın yarısı o, yarısı bu	Birbirlerine çok benzeyen kimseler için kullanılan bir söz.
bir okta iki tovsan a:vlamak	bir taşla iki kuş vurmak	Bir davranışla birden çok yararlı sonuca ulaşmak.
bir eli yağ bir eli bal tutmak	bir eli yağda bir eli balda (olmak)	Varlık ve bolluk içinde (olmak).
bir gulağından girip, beyleki gulağından çıkmak	bir kulağından girip öbür kulağından çıkmak	Söylenen söze önem vermemek.
bir ölüp bir di:relmek	ölüp ölüp dirilmek	Zor duruma düşmek, sıkıntı çekmek.
bite gahar edip, yorganı o:da bermek	pire için (pireye kızıp) yorgan yakmak.	Önemsiz bir durum karşısında kızarak kendisine daha büyük zarar verecek davranışta bulunmak.
ca:nına can goşmak	cana (canına) can katmak	Yaşama gücünü artırmak, coşturmak.
ca:nını o:da salmak ca:nını o:da yakmak	kendini ateşe atmak	Bile bile tehlikeli bir işe girişmek.
cıda: düşmek	ayrı düşmek	Ayrı düşmek, ayrı yaşamak.
cılavını eline bermek cılavını bermek	yuları ele vermek (kaptırmak)	Birinin sözünden çıkmayacak duruma gelmek, kendi iradesiyle davranmamak.
cın darğa:n ya:l darğamak	çil yavrusu gibi dağılmak	Toplu olarak bulunan insanların her biri bir yana dağılmak.
cının atlanmak	cinleri başına toplanmak (üşüşmek) cinleri ayağa kalkmak	Cinleri ayağa kalkmak, cinleri başına toplanmak, öfkelenmek.
cının cıncırışmazlık	yıldızı (yıldızları) barışmamak	Görüş, duygu ve düşünce bakımından uyuşmamak.
ça:ğa düşürmek	çocuk (çocuğunu) düşürmek	Gebe kadın çocuğunu vaktinden önce ve ölü olarak doğurmak, düşük yapmak.
ça:ğa yalı	çocuk gibi	Çocuk gibi, çocuk kalmış.
çep göz bilen garamak	kem gözle bakmak	Kötü niyetle bakmak.

(seretmek)		
çukurîñ gırasından gaytmak	uçurumun kenarından dönmek	Büyük bir tehlikeden son anda kurtulmak.
çukurîñ gırasında durmak	bir ayağı çukurda olmak	1. Yaşayacak çok az zamanı kalmış olmak. 2. Çok yaşlanmış olmak.
da:ğ ya:lı	dağ (dağlar) gibi (kadar)	Çok büyük, çok iri, çok güçlü.
da:ra çekmek	darağacına çekmek	İdam cezası alan bir kimseyi asmak.
depä:ñe (başına) tä:ç etmek	başına taç etmek	Çok değer vermek, ilgi göstermek.
depe saçîñ düyrükmek depe saçîñ sıh-sıh bolmak depe saçîñ üyşmek	(birinin) tüyleri diken diken olmak	Üşümekten veya korkmaktan vücuttaki kılların dipleri kabarıp kıllar dikilmek.
depesi (asma:na) göğeyetmek	başı göğeyetmek (değmek)	Beklenmeyen bir mutluluğa ermek.
derdi başından a:ğdıkd derdi öözüne yetik	(birinin) derdi başından aşkın (olmak)	1. Birçok sorunu bulunmak. 2. Aşırı derecede meşgul olmak.
derdini go:zğamak	(birinin) derdini deşmek (depreştirmek)	Derdini hatırlatıp yeniden üzülmesine yol açmak.
dile-ağza düşmek	dile (dillere) düşmek	Hakkında dedikodu yapılmak.
diliñe gelmek	dilin ucuna gelmek	Söyleyecek duruma gelmek.
diliñi çekmek	dilini kesmek (kesip oturmak).	Konuşmayı kesmek, susmak.
di:ş ötmek	diş geçirmek	Diş geçirme, söylediğini yaptırmak.
dövlet guşı gonmak	başına devlet (talih) kuşu konmak	Beklemediği büyük bir nimeti ele geçirmek.
dünyä: täzededen inen yaalı bolmak	anadan doğmuşa dönmek (anadan yeni doğmuş gibi olmak)	1. Dertsiz, tasasız bir duruma gelmek. 2. Günahlardan arınmış duruma gelmek.
düybüne aşık atmak	dibine darı ekmek	Bir şeyi sonuna kadar tüketmek, bitirmek.
ä:lemi da:ralmak	dünya başına yıkılmak	Çok sıkılmak, umutlarını yitirmek.
ekeniñi ormak	ektiğini biçmek	Yaptığını karşılığını görmek.
el-ayağıñı yitirmek	eli ayağı (ayağına) dollaşmak	Şaşırarak, telaşlanmak.
el-ayak ya:lı	(birinin) eli ayağı (olmak)	Yardımcısı (olmak), her işine yarar (olmak).
elini ayağıñı ba:ğlamak	(birinin) elini kolunu bağlamak	Bir şey yapamayacak duruma getirmek.
elini urmazlık	el sürmemek	Dokunmamak, değmemek.
eliñi sovuksuva urmazlık	elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak	Ağır iş yapmamak, hiçbir iş yapmamak.
eliñi yala:p galmak	avucunu yalamak	Umduğunu ele geçirememek.
el ya:lı	el kadar	Çok küçük, küçücük.
eşekden yıkılan ya:lı	eşekten düşmüş karpuz	Çok şaşırarak, donup kalmak.

bolmak	za (düşmüşe) dönmek	
gadam basmak (goy-mak, urmak)	adım (adımını) atmak	Yürümek için ayağını öne doğru uzatıp basmak.
ga:n a:ğlamak (yığlamak, eñremek)	içi kan ağlamak	Dertlenmek, üzülmek.
ga:nat astına almak ga:nat aşığında (astında) saklamak (gizlemek)	(birini) kanadı altına almak	Korumak, himayesine almak.
ga:nı depesine (beynisi-ne, kellesine) urmak	cinleri (cin) tepesine çıkmak (binmek)	Çok kızmak.
gara bağırını da:ğlamak gara bağırını dilmek	bağırını delmek, bağırını ezmek	Çok dokunmak, üzülmek, dertlenmek.
garınca:nıñ hi:nine dönmek (meñzemek)	karınca yuvası gibi	Çok kalabalık olmak, bir yere girip çıkanın belli olmaması.
gassa:ba ya:ğ gayğı geçä: ca:n	kasap et derdinde, ko-yun can derdinde	Bir kişi önemli bir kaybindan dolayı çırpınıp kıvrılırken başka bir kişi bu durumdan ne kadar çok yararlanabileceğini düşünür.
ga:ş becercek (oñarcak) bolup göz çıkarmak	kaş yapayım derken göz çıkarmak	İşi düzeltiyim, bir iyilik yapayım derken büsbütün bozmak ve büyük bir zarar vermek.
gazık yuvdan ya:lı bolup durmak	baston (baston yutmuş) gibi	Dimdik duran veya yürüten (kimse).
gep gezdirmek	laf taşımak	Dedikodu ederek laf götürüp getirmek.
gepiñ gışğa yeri	uzun lafın (sözün) kısası	Kısacası, özet olarak.
gep(i) köpeltmek (ça:ğalatmak)	sözü uzatmak	Gereğinden çok konuşmak.
gılav bermek	(birine) fitil vermek	Kızdırmak, azdırmak, kışkırtmak.
gola düşmek	eline düşmek	1. Egemenliği, buyruğu altına girmek. 2. Yakalanmak.
gol govşurıp durmak gol govşurmak	el bağlamak	Saygı için ellerini göbeğinin üstüne kavuşturup durmak.
golı ba:ğlı	eli kolu (eli ayağı) bağlı kalmak (durmak veya olmak)	Bir engel dolayısıyla hiçbir iş yapamaz duruma gelmek.
golundan göstermek golunu tutmak	elinden tutmak	1. Yardım etmek. 2. Kayırmak.
goyun derisine girmek	kuzu postuna bürünmek	Karşısındakini aldatmak için gerçek kişiliğini saklamak, kendini zararsız ve uysal göstermek.
gövnüñi gi:ñ tutmak	gönlünü serin tutmak	Sakin, soğukkanlı olmak, hemen heyecanlanmamak.
gövnüñ sınımak	gönlü kırılmak	Üzülme, incinme, yerinme.
göz açıp yuması salında	göz açıp kapayınca kadar	Çok kısa bir zaman içinde.

göz bilen ga:şın a:rasında	kaşla göz arasında	Kimsenin sezmesine imkân veremeyecek kadar kısa bir zaman içinde, çok çabuk.
gözden yitmek	gözden kaybolmak	Ortadan çekilmek veya görünmez olmak, kaybolmak.
göz-gaş kakmak	kaş göz etmek	(Birine) kaş ve göz hareketleriyle bir şeyler anlatmaya çalışmak.
gözi bilen iyä:ycek bolmak gözün bilen iyäycek bolmak	gözle yemek	1. Bir şeye çok istekle ve dik dik bakmak. 2. Göz değdirmek.
gözli-başlı etmek	baş göz etmek	Evlendirmek.
gözümüñ üstünde ornuñ bar gözümüñ üstünde yeriñ bar	baş üstünde yeri olmak	Her zaman iyi karşılanmak, ağır- lanmak.
göz ümlemek	kaş göz etmek	Kaş ve göz hareketleriyle bir işaret vermeye, istediğini bu yolla anlatmaya çalışmak.
gözünüñ a:lnında	(birinin) gözü önünde	Yanında, yakınında.
gözünüñ gı:tağı:n ayla- mak	göz (gözünün) ucuyla bakmak	Fark ettirmeden gözlemek, belli etmemeye çalışarak başını çevirmeden yandan bakmak.
gözün gitmek	içi gitmek	Çok fazla istek duymak.
gözün gülmek	gözlerinin içi gülmek	Çok sevindiği yüzünden, gözlerinden belli olmak.
gözün ha:nasından çı- ka:ycaak bolmak	gözleri yuvalarından (evinden) fırlamak (uğ- ramak)	Korku, öfke ve telaşı gözlerinden belli olmak.
göz ya:ş etmek	gözyaşı dökmek, akıt- mak.	Gözyaşı dökmek, ağlamak.
göz yetirmek	akıl erdirmek	Ne olduğunu anlamak, sırrını çözmek.
göz yumup-açası salım- da	göz açıp kapayınca kadar	Çok çabuk, kısa bir zamanda.
göz yumup geçmek	(bir şeye) gözünü yum- mak	Görmezlikten gelmek.
gulağa değmek gulağa i:lmek	kulağına gelmek	1. Kulağına çalınmak. 2. Duymak.
gulağı ağır	kulağı ağır işitmek	Kulağı iyi işitmek.
gulağını şaňlatmak	(birinin) kulağını çı- latmak	Birini anmak.
gulağıñ posunu açmak gulağın posunu dökmek	kulaklarının pasını gi- dermek	Kulağının pasını gidermek, uzun bir aradan sonra müzik dinleyip rahatlamak.
gulak eti:ni iymek	(birinin) başının etini yemek	Karşısındakini bezdirinceye, bıktırınca kadar sürekli konuşmak

		veya söylemek.
gulak salmak	kulak vermek	Merak edip dinlemek, işitmeye çalışmak.
gurşun ya:lı	kurşun gibi	Ağır, ağırlığı olan.
guş gonmadık yer	kuş uçmaz, kervan geçmez	Kimsenin uğramadığı ıssız ve sapa.
guya: gaçan ya:lı bolmak guyı:nıñ düybüne düşen ya:lı bolmak	yer yarılıp içine girmek (geçmek)	Yitirilip bir türlü bulamamak.
guyruğın yamzına gısmak	kuyruğunu kısmak	Korkup sinmek.
gül meñzi saralmak gül meñziñ solmak	beti benzi atmak (solmak, uçmak)	Herhangi bir sebeple kanı çekilip yüzü solmak, korkmak.
gül ömrüñi köydürmek gül ömrüñi kül etmek	ömür çürütmek	Uzun zaman emek vermiş olmak veya boşuna vakit geçirmiş olmak.
gününi geçirmek	gününi doldurmak	Bir işin sona ermesi için gereken süreyi tamamlamak.
hemedan daş bolsa kâdi yakın	halebi orada ise arşın burada	Bir iddia veya söz abartılı bulunduğu kanıtını istemek için kullanılan bir söz.
ı:zına düşmek	(birinin, bir işin) ardına (arkasına) düşmek	Arkasından gitmek, peşini bırakmamak.
ı:zından yağı kovya:n ya:lı bolmak	arkasından athı kovalamak	Bir işi gereksiz bir telaşla yapmak.
içi düşmek	içi geçmek	İçi geçmek, kavun, karpuz vb. yenmeyecek biçimde içi bozulmuş olmak.
içiñe salmak	içine atmak	Sıkıntısını kimseye belli etmemek.
içiñi sovatmak	yüreği serinlemek	Üzüntüsü bir dereceye kadar azalmak.
i:k ya:lı bolmak	bir iğne bir iplik olmak iğne ipliğe dönmek	Çok zayıflamak.
ika:rada derde (a:zara) galmak	iki arada kalmak iki arada bir derede (kalmak)	Birbirine karşıt iki kişi arasında ne yapacağını bilemeyerek şaşırarak.
iki ayağın bir gonca sokmak.	iki ayağın bir pabuca sokmak	Birini bir işi hemen yapması için çok sıkıştırmak.
iki ayağın bir yere depip durmak	ayak diremek	Bir düşünceyi, bir davranışı sonuna kadar sürdürmek, kendi tutumundan şaşmamak.
iki dağın ortasında galmak	iki arada kalmak iki arada bir derede (kalmak)	Birbirine karşıt iki kişi arasında ne yapacağını bilemeyerek şaşırarak.
iki dilli	iki yüzlü	Sözünde durmayan, ikiyüzlü, sahtekâr, hilekâr, sözüne güven olmayan.
i:le gep-gürrüñ bolmak	dile (dillere) düşmek	Hakkında dedikodu yapılmak.

i:liñ gözünden düşmek	gözden (gözünden) düşmek	Bir kişi veya şey değerini yitirmek, rağbet görmemek.
iñne bilen gıyı gızan yalı	iğne ile kuyu kazmak	Yetersiz araçlarla, sürekli ve sabırlı bir biçimde çalışıp çok güç olan veya çok ağır yürüyen bir işi başarmaya çalışmak.
i:şi başından a:ğdıık	(birinin) işi başından aşmak (aşkın olmak)	Pek çok işi olmak.
it bilen pişik ya:lı	kedi ile köpek gibi	Birbirleriyle geçinemeyen, anlaşamayan kimseler için söylenen bir söz.
iyeni ayrı gitmezlik	yedikleri içtikleri ayrı gitmemek	Her zaman bir arada olmak ve sıkı ilişki içinde bulunmak.
iyeniñ burnuñdan gelmek	anasından emdiği süt burnundan (fitil fitil) gelmek	Bir işi yaparken çok sıkıntı çekmek.
ka:ğız yüzünde galmak	(bir iş) kâğıt üzerinde (üstünde) kalmak	1. Yapılması düşünülmüş olduğu hâlde yapılmamak; 2) kararı bağlandığı hâlde uygulanmamak.
kök urmak	kök salmak	İyice tutunmak, sağlamlaşmak, yayılmak, köklenmek.
köküne palta urmak	köküne kibrit suyu dökmek (kökünü kurutmak)	Bir daha ortaya çıkamayacak biçimde yok etmek.
mañlay deri:ni saçmak	alın teri dökmek	Çok emek vermek, zahmetli bir iş görmek.
mañlayı gara (gatı)	bahtı kara olmak	Sürekli olarak talihi yaver gitmemek, mutsuz olmak.
mıra:dıña yetmek mıra:dıñ ha:sıl bolmak	murada (muradına) ermek	İsteğine kavuşmak, dileği gerçekleştirmek, arzusu yerine gelmek.
o:da bermek	ateşe vermek	1. Ateş içine sokmak. 2. Bir yeri kasten yakmak, kundak sokmak.
o:duñ üstüne nebit dökmek	yangına körükle gitmek	Gerginliği, uzlaşmazlığı artıracak biçimde davranmak.
övüp arşa çıkarmak	(birini veya bir şeyi) göklere çıkarmak	Aşırı derecede övmek.
ööz başını öözüñ çarlamak	başının çaresine bakmak	Kimseden yardım görmeden kendi işini kendi yapmak.
ööz gööbeğini öözüñ kesmek	kendi göbeğini kendi kesmek	Gereksinim duyduğu yardım, başkalarınca esirgendiğinde işini kendi görmek.
ööz uğruna goybermek	(birini veya bir şeyi) kendi hâline bırakmak	İlgilenmemek, karışmamak.
öözüñi o:da atmak öözüñi o:da urmak	kendini ateşe atmak	Bile bile tehlikeli bir işe girişmek.

peyda:sı değmek	faydası dokunmak	Yararı dokunmak
pikir derya:sına gark bolmak pikir derya:sında yüz-mek pikire batmak pikire çümmek pikire düşmek pikire gitmek pikire münmek pikir kölünde yüzmek pikir kölüne batmak pikir kölüne çümmek	düşünceye dalmak	Derin derin düşünmek.
pursat tapmak	fırsat bulmak	Uygun, elverişli zaman bulmak.
rısva: bolmak	rezil rüsva olmak	Toplum içinde ayıplanacak bir duruma düşmek.
sa:man altından suv goybermek	saman altından su yü-rütme	Belli etmeden iş çevirmek, ortalığı karıştırmak.
sa:n-sa:cağı yo:k	haddi hesabı yok	Sayılamayacak kadar çok, sınırsız, ölçsüz.
sa:rı yüplüğe dönmek	iğne ipliğe dönmek	Çok zayıflamak.
ses-üynüni çıkarmazlık	sesini çıkarmamak	Bir şey üzerindeki düşüncesini söylememek.
sözünden bal dammak:	ağzından bal damlamak (akmak)	Ağzından bal damlamak, güzel ve anlamlı konuşmak.
sözde tapınmak	sözünde durmak	Verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmek, verdiği sözü tutmak.
sözünüñ eyesi bolmak	sözünün eri	Verdiği sözü yerine getirmek, ah-dinde durmak.
sözünü yere gaçırılmazlık	lafını yabana atmamak	Söylenen söze değer vermek.
suv bermek	çeliğe su vermek	Kılıç, bıçak gibi çelikten yapılmış araçların sağlam olması için onları suya batırmak.
suv görmän tamma:n çıkarmak	dereyi görmeden paçaları sıvamak	Gerektiğinden çok önce veya henüz ortada hiçbir şey yokken hazırlanmaya kalkışmak.
suvlı äkidip suvsuz getirmek	suya götürüp susuz getirmek	Herhangi bir işte akıl, zekâ, deneyim ve kurnazlıkla bir diğerini alt etmek.
suv ya:lı okamak	su gibi okumak	Su gibi okumak, seri bir şekilde okumak.
süytden ayırmak	sütten kesmek	Sütten kesmek, emzirmeye son vermek.
süytden çıkmak	sütten kesilmek	Sütü kesilmek, sütü bitmek.
şer a:ramak	bela aramak	Kavga çıkarmak için fırsat kollamak.

ta:kati kaçmak	takati kalmamak (kesilmek)	Sabır ve mecali kalmamak, gücü azalmak.
tâ:ze yara: du:z sepmek (bermek)	yaraya tuz biber ekmek	Bir derdin acısını çoğaltmak.
teselli tapmak	teselli bulmak	Teselli bulmak, avunmak.
tohumını kesmek	köküne kibrit suyu dökmek kökünü kazımak	Kökünü kazımak, kökünü kurutmak, köküne kibrit suyu dökmek, neslini tüketmek.
tovuğuna tok diymezlik	tavuğuna kışt dememek	Tavuğuna kışt dememek, kırıcı konuşmamak, kalbini kırmamak.
tumşuğünü gööge (yokarı, asma:na) tutmak	burnu havada (olmak)	Herkese yukarıdan bakmak, kendini çok beğenmiş, kibirli (olmak).
ucuz gutulmak	ucuz atlatmak (kurtulmak)	Zor veya tehlikeli durumdan az zararla sıyrılmak.
u:ka: batmak u:ka: gitmek	uykuya dalmak	Uyumaya başlamak.
ulı geplemek (gürlemek)	büyük (söz) söylemek	Yapacağı bir şey hakkında kesin konuşarak övünmek.
üstüne devlet guşu gonmak	başına devlet (talih) kuşu konmak	Beklemediği büyük bir nimeti ele geçirmek, şansı açılmak.
va:dañda tapılmak (durmak)	sözünde durmak	Verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmek, verdiği sözü tutmak.
ya:ğdan gil soğran ya:lı etmek	tereyağından kıl çeker gibi	Bir işi kolaylıkla yapmak, kimseye belli etmeden almak, çıkarmak, hareket etmek.
yağışdan kaçıp damca: uçramak	yağmurdan kaçarken doluya tutulmak	Güç bir durumdan kurtulayım derken daha kötüsüyle karşılaşmak.
yakasından tutmak	(birinin) yakasına asılmak (yapışmak)	Hesap sormak veya bir şey istemek için tutup bırakmamak.
yalbar yakar etmek	yalvar yakar olmak	Çok yalvarmak.
yañaklarından ga:n damayın diymek	yanacağında kan damlamak	Çok sağlıklı olduğu benzinden anlaşılmak.
yara: du:z basmak yara: du:z sepmek yarasına du:z basmak (sepmek)	yaraya tuz biber ekmek	Bir derdin acısını çoğaltmak.
yarasını gozğamak	yarasınıdeşmek	Yarasınıdeşmek, derdini depreştirmek, acıyı, üzüntüyü hatırlatmak, tazelemek.
yedi gat yere salmak (sokmak)	yerin dibine batırıp çıkarmak	Yerin dibine batırıp çıkarmak, çok utandırmak, rezil etmek.
yedi ya:şardan yetmiş ya:şla çenli	yediden yetmiş	En büyüğünden en küçüğüne, eli ayağı tutan herkes.
yerine yetirmek	yerine getirmek	1. Yapılması gereken bir işi yerine getirmek, gerçekleştirmek. 2. Bir işi

		uygun ve iyi bir şekilde ortaya koymak, yapmak.
yıldızı düşüşmezlik	yıldızı (yıldızları) barışmamak	Görüş, duygu ve düşünce bakımından uyuşmamak.
yorğaniña görä ayak uzatmak	ayağını yorganına göre uzatmak	Gelirini giderine uydurmak, harcamalarda geliri aşmamak.
yumruğa girmek	yumruk yumruğa gelmek.	Yumruklaşmak.
yurdunda tüveley turmak yurdunda yel övüsmek	yerinde yeller esmek	Artık bulunmamak, yok olmak.
yüreğe o:t düşmek	içine kurt düşmek	Kendisine zararı dokunacak bir durum meydana geleceğinden kuşulanmak.
yüreğindä:kini dökmek	içini dökmek	Derdini anlatmak, iç dünyasındaki duygu ve düşüncelerini bir bir anlatmak.
yüreğini dilinmek yüreğini gıyılmak	yüreği parçalanmak	Çok acımak.
yüreğine da:ş ba:ğlamak	bağrına taş basmak	Sesini çıkarmaksızın her türlü acıya katlanmak.
yüreğini içine sığmazlık	içi içine sığmamak	Telaş, sabırsızlık, coşkunculuk göstermekten kendini alamamak.
yürek bermek	gönül vermek	Sevmek, âşık olmak.
yüzden sı:rmak yüzünü sı:rılmak	ar ve hayâ perdesi yırtılmak ar ve hayâ perdesi yırtılmak	1. utanmamak, utanç duymamak. 2. Yüzsüzlük etmek.
yüz övürmek	yüz çevirmek	Gösterdiği ilgiyi kesmek.
yüz turşatmak	yüzünü buruşturmak (ekşitmek)	1. Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek.
yüzünü ha:mı galın	yüzünün derisi kalın	Utanması, arlanması olmayan.
yüzünde renk-pet galmazlık	beti benzi atmak (solmak, uçmak, kül kesilmek, kireç kesilmek)	herhangi bir sebeple kanı çekilip yüzü solmak, korkmak.
yüzünü turşatmak	yüzünü buruşturmak (ekşitmek)	Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek.
yüzün üstünde burnuñ ba:r diymezlik	(birine) gözünün üstünde kaşın var dememek	Birinin her davranışını hoş görmek.
zähresi ya:rılmak	Ödü patlamak (kopmak)	Ani bir olay sebebiyle çok korkmak.

SONUÇ

13. yüzyıla kadar uzanan süreçte birlikte yaşayan Oğuz boylarının bu yüzyıldan sonra çeşitli tarihî olaylar neticesinde ortak yaşam alanlarında farklılaşmalar görülür. Bu yüzyıldan sonra

Mangışlak Yarımadası'nın batısında kalan Türkmen Türkleri özellikle komşusu oldukları Kuzey ve Doğu Türklüğü ile sıkı ilişkilerinden dolayı uzunca bir süre Çağatay Türkçesini kullanmışlardır. Çağatay Türkçesi bugünkü Türkmen Türkçesinin şekillenmesinde bu bağlamda etkili olmuştur. Deyimlerde de görüldüğü üzere Türkmen Türkçesinde Doğu Türkçesinin belirgin bir etkisi görülür. Bunun yanında Araplar ve Farslarla kurulan yakın ilişkiler neticesinde de Türkmen Türkçesine önemli bir oranda Farsça ve Arapça sözcük geçmiştir. Bu sözcükler sonraki asırlarda Türkmen Türkçesinin dil özelliklerine uydurulmuştur.

Deyimler, uzunca bir süre iç içe yaşayan Türklerinin aynı coğrafyadaki ortak yaşam deneyimlerinin dile yansması neticesinde oluşmuştur. Bu bağlamda Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde ortaklık gösteren deyimlerin büyük bir kısmının Oğuz boylarının 13. yüzyıla kadar yaşadıkları olayların bir yansıması olduğunu söyleyebiliriz. Bu deyimlerde Türklerin hayata bakış tarzları, olay ve durumlar karşısındaki tepkileri, değer yargıları belirgin bir şekilde görülür. Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki ortak deyimlerde deyim teşkil eden sözcüklerin değişmeden günümüze kadar ulaştığı görülür. Ortaklık arz eden deyimlerin bir kısmı kültürel farklılaşmanın etkisiyle değişime maruz kalmıştır. Bu değişimde farklılaşan coğrafyaların ve karşılaşılan farklı kültürlerin etkisi söz konusu olmuştur. Bu bağlamda Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesinde kullanılan ortak deyimler ses, şekil ve ifade ettikleri anlam yönü itibarı ile aşağıdaki alt başlıklarda tasnif edilmiştir:

1. Ses değişmelerine rağmen aynı sözcüklerden oluşup aynı kavramı belirten deyimler: Bu grupta deyimleri oluşturan sözcükler ses yapısı ve belirttikleri temel kavramlar yönü ile ortak bir özellik taşır: arka çıkmak (durmak)- arka çıkmak; a:t almak- ad almak; a:t dakmak-ad takmak; a:t goymak-ad koymak; ayak ba:ğı bolmak-ayak bağı olmak; ayak basmak-ayak basmak... gibi.

2. Aynı sözcüklerle fakat farklı eklerle oluşup aynı kavramı karşılayan deyimler: Bu grupta deyim oluşturulan sözcüklerin ortak olduğu fakat her iki yazı dilinde ifade edilmek istenen ortak kavramın farklı eklerle deyim oluşturduğu görülür: ba:ğıñ açılmak - bahtı açılmak; ca:ndan geçmek - canından geçmek; ca:nıñ yanmak - canı yanmak; derbi-dağın etmek - darmadağın etmek; dı:za çökmek, dı:z epmek - diz çökmek; diliñden kirey islemek - ağzına kira istemek, diline kira istemek; diliñ tutulmak - dili tutulmak; el barmazlık - eli varmamak (gitmemek)... gibi.

3. Farklı sözcüklerle oluşup aynı kavramı karşılayan deyimler: Bu grupta ortaklık gösteren deyimlerde deyimi meydana getiren sözcüklerin her iki yazı dilinde birbirinden farklılaştığı görülür. Söz konusu farklılaşmada değişen yaşam tarzlarının, etkisinde kalınan kültür odaklarının, yaşamsal deneyimlerin, psikolojik etmenlerin vb. etkisi vardır. 13. yüzyıldan sonra Anadolu topraklarına yerleşen Oğuz Türkleri ile Mangışlak yarımadasının batısında kalan diğer Oğuz kökenli Türk topluluklarının geçirdikleri yaşam deneyimleri farklı olmuş doğal olarak da yaşamsal deneyimlerin dile yansımaları da farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Epidemik ve ontolojik yönden ortak olan birçok kavramın farklı şekillerde dile getirilmesi bu farklılaşmanın boyutunu dilsel açıdan gözler önüne sermektedir. Örneğin neslini tüketmek anlamına gelen kavram için Türkiye Türkçesinde *köküne kibrit suyu dökmek*, *kökünü kazımak* deyimleri kullanılırken Türkmen Türkçesinde *tohumunu kesmek* deyimi kullanılmıştır. Aynı şekilde çok zayıflamak kavramı için Türkiye Türkçesinde *iğne ipliğe dönmek* deyimi kullanılırken Türkmen Türkçesinde *sarı yüplüğe dönmek* deyimi kullanılmıştır. Aşırı derecede övmek kavramı için Türkiye Türkçesinde *(birini veya bir şeyi) göklere çıkarmak* deyimi kullanılırken Türkmen Türkçesinde *övüp arşa çıkarmak* deyimi kullanılmıştır.

Deyimlerin söz varlıklarındaki bu farklılaşmada bazen aynı kavramın her iki yazı dilinde farklı eş anlamlı sözcüklerle ifade edildiği görülür: yüzünü ha:mı galñ - yüzünün derisi kalın; fırsat tapmak - fırsat bulmak; cıda: düşmek - ayrı düşmek...gibi. Bu grupta ortaklık arz eden kimi deyimlerde ise deyimlerin ifade ettiği kavramların ortak olduğu fakat söz varlıklarının büyük oranda birbirinden farklılaştığı görülür: yüzden perdä:ni sı:rırmak / yüzünüñ perdesi sı:rılmak- ar ve hayâ perdesi yırtılmak; suv görmän tamma:n çıkarmak - dereyi görmeden paçaları sıvamak; golundan götermek; golunu tutmak - elinden tutmak...gibi.

Türk dili Türk kültürünün, Türklerin değer yargılarının ve hayata bakış tarzlarının aynasıdır. Dil ürünlerini onu kullananların kültürel arka planından ve değerlerinden bağımsız olarak değerlendiremeyiz. Bu değerler anlaşılmadan sözcüklerin kullanıldığı topluluktaki anlamı/anlamları anlayamaz. Bu nedenle deyimlerin söz varlıklarındaki kimi farklılaşmalar da söz konusu etmenlerden dolaydır.

KAYNAKÇA

- Altayev, S., Açilova, G. ve Güçükov S. (1976), Türkmen Diliniñ Frazеologik Sözlügi, Türkmenistan SSR İlimlar Akademiyası Magtymguly Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutu, İlim Neşiryatı, Aşgabat.
- Başdaş, C. (2007), “Türkiye Türkçesinde Aslı Uzunluk Belirtileri”, Turkish Studies Volume 2/2 Spring, s. 89–101.
- Buran, A. ve Alkaya, E. (2007), Çağdaş Türk Lehçeleri, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Cengiz, M. (2016), “Türkmen Türkçesi ile Türkiye Türkçesindeki Deyimlerde Görülen Yalancı Eş Değerler”, International Journal of Humanities and Education , Cilt/Volume:2 Sayı / Issue: 4, s. 208-248.
- Eker, S. (2013), “Ana Türkçe Uzun Ünlülerin Kıpçak Dillerindeki Kimi İzlerine Dair” AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Semih Tezcan’a Armağan, Cilt, s. 13, Yıl, s. 13, 145-167.
- Erdem, E. (2003), Türkmen Türkçesinde Metaforlar, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, Ankara.
- Hamzayev, M. Y. (1962), Türkmen Diliniñ Sözlügi, Türkmenistan SSR İlimlar Akademiyası Dil Bilimi İnstitutu, Aşgabat.
- Kara, M. ve Karadoğan, A. (2004), Türkmen Türkçesi – Türkiye Türkçesi Deyimler Sözlüğü, Çağlar Yayınları, Ankara.
- Kıyasova, G., Geldimiradov, A. ve Durdıyev, H. (2015), Türkmen Diliniñ Düşündirişli Sözlügi, II Cilt, Türkmenistanın İlimlar Akademiyası Mağtımğuly Adındaki Dil ve Edebiyat İnstitutu, Aşgabat.
- Korkmaz, Z. (1992), Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Parlatır, İ. (2008), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-II (Deyimler), Yargı Yayınları, Ankara
- Sağlık, G. S. (2001), Türkiye ve Türkmen Türkçelerinin Karşılaştırmalı Ses Bilgisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Saray, M. (1993), Türkmen Tarihi, Yeni Türk Cumhuriyetleri Serisi, İstanbul.
- Sinan, A. T. (2015), Türkçenin Deyim Varlığı, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Sümer, F. (1999), Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri Boy Teşkilatı Destanları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Tekin, T. (1995), Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı, Simurg Kitapçılık.

- Tekin, T., Ölmez, M., Ceylan, E., Ölmez, Z. ve Eker, S. (1995), Türkmençe - Türkçe Sözlük, Simurg Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük (2011), 11. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Tuna, Osman N. (1960), “Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı –Belleten (2. Baskı 1988), s. 213-282.
- Yurtbaşı, M. (2013), Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü, 3. Baskı, Excellence Publishing, İstanbul.